

מתחייב ממון על הגנבה, והא אתא אביי לאשמועי'.

[דף פז, ע"א] דבר זו²⁰⁷ הלכה למשה מסיני²⁰⁸. וכמו שפי' לפנינו זו הלכת אחד עשר, לומר שאעפ"י שאינו חולק על דבר שכתוב בתורה אלא שהיא הלכה למשה וכו', נעשה זקן ממרא, [אבל לא] על דבר שהוא מד"ס²⁰⁹ כגון מה שתקנו מעצמן לעשות סייג לתורה [אין מצוה שחידשו מאליהן כגון מגילה כמו שעלה ע"ד²¹⁰

שאמרנו. והן הן הדברים האמתיים היורדין לעומקה של הלכה מפי הרב מורי נר"י²⁰⁴,

שם ומהלוקת בבן סורר וכו'. אבל דלא תימא בעידי הגנבה של ין סורר ומורה הכל מודין [שהגנבה]²⁰⁴ היא עומדת לחייב אותו ממון²⁰⁵, דכי היכי דפליגי לענין מלקות, בגנבה של ין סורר כך הם חלוקין²⁰⁶ אם היא התחלה לחיוב מיתה שאינו חייב אלא [ב]שגנב ואכל ואינו

כפל בגניבה הראשונה, או מאחר שהוא בהתריות מיתה יהא פטור. ופשט שחייב שלא שייך קלב"ם שחיוב ממון בא לפני חיוב מיתה אמנם הדברים צ"ע למה נסתפקו על כפל ולא על הקרן (ודוחק לומר שכפל פירושו קרן עם כפל) ועוד הכל מודים בגניבה ראשונה שלחודא קיימא ועוד כיון שחייב מלקות מילקי לקי ולא משלם. ואין לומר שמדובר שנתחלקה עדות ראשונה שהרי דיברו בו במיתה ולא במלקות. ובע"ה מצאתי באור שמח ממרים פ"ה ה"ז שעמו במקצת הדברים. וע' יפה עינים לעיל סד, ב. (206) פ"י, כשם שנתחלקו במלקות הגנבה בגונב נפש כך נחלקו בממון הגנבה בבן סורר ובד"ס תיקן לשון רבינו: בגניבה [בנפש כך הם חלוקין בגניבה של בן סורר], וכו'. ואין צורך. (207) כ"מ, ולפנינו: זו. (208) לפנינו: הלכה, ותו לא. [צ"ל הלכה. פ"י הלכה למשה מסיני]. (209) ע' ירושלמי שבת פ"א ה"ד עמ' 20 ועבודה זרה פ"ב ה"ח, הובא בתוס' ע"ז לו סוד"ה אשר, אחר שהתירו שמן עכו"ם: אמר לי' שמואל — לרב — אכול דלא כן אנא כתב עליך זקן ממרא, ועי' ירושלמי יבמות פ"י ה"ד גיטין פ"ח ה"י ביבמות שנשאת בלא חליצה: אמר לי' תזור בך — מלהתירה לקיימה אחר שחלצה — דלא כן אנא כתב עליך זקן ממרא. ומבואר שעל דרבנן נעשה זקן ממרא. אולם מדברי המאירי ע"ז שם עמ' 122 והרמב"ם מאכ"א פ"ז הכ"ב שהביא שם מבואר שהלשונו לאו דוקא. (210) = על דעת.

הערה 191. (204) במלחמות כאן אין כמעט כלום ממש"כ רבינו בשמו. (204*) כ"מ. (205) ע' הע' 181. כדברי רבינו פי' גם הבעה"מ שנחלקו אם חייב ממון בגניבה שניי', לחזקי' גניבה לחודא ואכילה לחודה חייב, לריו"ח גניבה התחלת אכילה ופטור וכ"כ המאירי עמ' 310 בשם חכמי הדורות שמשום שגניבה תחילת האכילה אין בו חיוב ממון. יש אמנם הבדל בין פי' רבינו להבעה"מ ומאירי שלהבעה"מ טעם חזקי' הוא משום שהם שתי אזהרות ולרבינו טעמו משום אכילה שאחר גניבה. והנה כל האחרונים תמהו על פי' הראשונים שמה טעם ריו"ח לפוטרו מממון שבגונב נפש הטעם משום לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד שאין שייך לומר כן בחיוב ממון שממון אי"צ אזהרה, ע' ערוך לנר, סנהדרי קטנה, קונטרס ר' חיים יונה עמ' כג, ודברי חיים עדות סוס"י כד, שנדחקו בדבר. אולם אין קושיהם אלא לרבינו שמדבריו משמע שפטורו הוא מאותו פטור של גונב נפש אבל המאירי כתב, וכן משמע מבעה"מ, שפטורו משום קים לי' בדרכה מיני'. אמנם הוא חידוש ששייך בזה קלב"ם. וסוגיתנו מדבר על עדות אחרונה וע' מאירי הנ"ל שמלקות במקום מיתה עומדת וגם בעדות גניבה ראשונה יחלוקו חזקי' וריו"ח לחזקי' יתחייב ממון על הגניבה ומלקות על האכילה ולריו"ח יתחייב רק מלקות על האכילה אולם בירושלמי ב"ק פ"ג ה"ג [ה"ד בדפוסים החדשים]: בז' סו"מ מהו שיהא חייב בתשלומי

ובפ' (פרה) [כירה]²²⁶ אמרו האי מאן דעבר אדרבנן שרי למקרייה²²⁷ עבריינא כמאן וכו', משרבו עוברי עבירה²²⁸. הנה שחידוש הוא להם (כ) שמותר לקרותו עבריינא [ואמר] כמאן וכו', ו[ה]לא הוה עובר על עשה ועל לא תעשה, [נ]אין לך עבריינין גדולים [מאלו] ומ"מ²²⁹ נזהרין חכמים בדבריהם. ואומרי²³⁰ דלא אתי מדרבנן ודחי דאורייתא, וא"כ דאורייתא ודאורייתא [היא].

ואל תטעה במה שאמרו²³¹ היכן צונו מלא תסור²³², דההיא (אם) אסמכתא בעלמא היא, דהכי איתא בהדיא בפ' מי שמתו²³³ אלא[ן] דלא תסור אסמכינהו, לומ' שמאחר שהכתוב מסרה לחכמים בקבלת התורה ובפ'י²³⁴, כמו כן יש לך לשמוע להם במה שהם מתקנים לעשות סייג לתורה. ותראה שיש מחלוקת (ש)[נעל] מי שאמר היכן צונו מלא תסור ואומרי²³⁵ שנסמך בפ'י²³⁶ של שאל אביך ויג(י)ך זקניך וכו'.

מעשה נתברר שתקנות של חכמים או המצות שלהם אינם תורה²³⁷ אלא שאדם חייב ללכת אחריהם מפני שהציבור תלוי בהן והם עם הנשיא של ישראל אסרו

הרמב"ם²¹¹ שאין לנו אלא שנתרבו מן הכתוב ולא תראה דבר שרבו (דבר)²¹² שהוא מדבריהם (וא"כ) [אלא] הלכה למשה מסיני²¹³. ולעבור על ד"ס שאמרו במשנתנו²¹⁴, אינו אלא על הקבלות שבידם מסיני. ודבר (ה)למד מעני(י)נו שנעל ד' טוטפות אמרו כן, שאינן מדרבנן, שהן מקובלות (מידם) [בידם]²¹⁵ מסיני והן נסמכות ברמז של ולטוטפות²¹⁶.

ודקדוק (אחר) [אחד] מד"ס שאמ' [ר']²¹⁷ שמעון²¹⁸, אין כוונתו על דבר שהוא מדרבנן אלא על הדקדוקים שמדקדקים החכמים על מדרשי התורה, כמו שאמרו בפרק חלק²¹⁹ ואפי' אמ' כל התורה כולה מסיני חוץ מדקדוק זה מק"ו זה מגז"ש זו שזהו²²⁰ כי דבר ה' בזה²²¹.

ודבר ברור הוא שאין (אפי') [הפ'] של זקן ממרא מדברת מדברי(ה)ם שהן מדרבנן שא"כ עשיתם²²² כשל תורה שע"כ²²³ התקנות שלהן אמר הכתוב שהם בעשה ולא תעשה כמו שכתוב²²⁴ ושמרת לעשות ככל אשר יורוך לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וא"כ למה הקילו חכמים בכל דבר שהוא מדבריהם שפסקו לקולא²²⁵ והרי תורה שלימה [היא]²²⁵.*

(225) עי' ח'י' הר"ן ועוד שיישבו שמתחלה התנו כן שספיקותיהם לקולא, וע' רמב"ן שם שהזכיר ח'י' זה ודחה: ואין אלו דברים הגונים ולא של עיקר. (225*) כ"מ. (226) בכ"מ במרובעים ובגליון [בכת"י: פרה] שבת [ד' מ, א] בסוה"ע. (227) שם: למיקרי ליה. (228) ערש"י שם ריש עמ' ב. (229) [ר"ת: ומפני מה], (230) רמב"ן שם: וזה רב מאד בתלמוד. (231) [שבת כג, א] סוכה מו, א. (232) דברים הנ"ל. (233) ברכות [יט, ב]. (234) = ובפירושו. (235) שבת וסוכה שם. (236) = בפסוק וכו' בכ"מ. דברים לב, ז. (237) ע' קונטרס דברי סופרים מהגר"א ווסרמאן זצ"ל סי' ג סוף אות יא

(211) [פ"ד מהל' ממרים הל' א. ושם אינו נזכר ממה שתיקנו בעצמן אך ע' כל זה באורך בס' המצות להרמב"ן שורש א שכל הענין לקוח משם] אולם ע' רמב"ן שם שכ': וראה הרב בדעתו כל זה שהוא כן וכתבו מפורש, והביא לשון רמב"ם הנ"ל. (212) דבר, אחד כפול. (213) בד"ס מחק וא"כ — מסיני, ואין צורך. (214) [פח, ב]. (215) כ"ק. (216) שמות יג, טז, ועוד. [לעיל ד' ד, ב]. (217) כ"מ. (218) [נמין] נוסף. (219) [ד' צט, א]. (220) לפנינו שם: מגזרה שוה זו זה הוא. (221) במדבר טו, ל. (222) התא"ו קמוצה. (223) = שעל כל. (224) במדבר טו, ל.

שם ר"י אומ' על דבר שעיקרו מד"ת ופי' מד"ס. נר' שדעת המפרשי' ²⁴⁵ בזה שדעת ר"י בא למעט בדברי ר"מ שאינו חייב ע"כ ²⁴⁶ דבר שזדונו כרת ושגגתו וכו' ²⁴⁷ אלא ע"כ ²⁴⁶ דבר שעיקרו מד"ת ופי' מד"ס, אבל אין צריך שיהא זדונו כרת ושגגתו וכו', שהרי אמרו לפנינו ²⁴⁸ שאין לנו אלא תפלין ²⁴⁹ (וכו'), ואליבא דר"י, וא"ת כן נצטרך לומר דברייתא דלעיל ר"מ היא ולא ר"י ולקמן נמי אמרי' תרגמה ניהלי וכו' ואליבא דר"מ.

אבל מ"מ תימה הוא מה יעשה בעיקר הפסוקים שאמ' שאין לנו אלא תפלין מה אתה מקיים בין דם לדם ²⁵⁰ וכו', כי זה ודאי לא תמצא בתפלין. ובתוס' ²⁵¹ דחקו

עצמן במותר שלהן ואין להתיר, כמו שקבל על עצמו אסור בדבר המותר שחייב [לנהוג איסור] בדבר. ובפי' אמרו בע"ז ²³⁸ שאין חיוב בשל ²³⁹ סופרים אלא במה שפשט איסורו בכל ישראל והוא ודאי על זה הדרך, וביבמות ²⁴⁰ בענין שניות ²⁴¹ אמרו שהחכמים מצווים לעשות סייג לתורה ממה שכתוב ²⁴² ושמרתם את משמרת עשו משמרת וכו' שאדם מצווה לאסור על עצמו במותר לו. וכן אמרו במקום אחר ²⁴³ קדש עצמך במותר לך. ומצות מגילה אין מכלל זה שאינה סייג לתורה אלא מצוה בפני עצמה ואלולי שמצאו רמז בתורה לא היה כח בידם לעשות כדאית' במס' מגילה ²⁴⁴.

תסור אבל בדורות שאחריהם אין מה"ת חיוב של לא תסור אבל בפרחי ציון שם הביא משו"ת הרשב"א בתולדות אדם (ח"ב) סי' שכב ומשו"ת הרא"ש שלא תסור נאמר על כל הדורות עיי"ש בארוכה. וע' גם בנושאי כלי ספר המצות שורש א שם. ועמש"כ בקהלת יעקב (בעל משכנות יעקב) חלק שו"ת סי' ג. (238) [ד' לו, א עיי"ש], (239) [צ"ל לנהוג בשל סופרים]. (240) [כא, א], עיי"ש. (241) כ"מ נוסף: מד"ס. (242) ויקרא יח, ל, שם כב, ט. יבמות שם ומו"ק ה, א. (243) [שם] ביבמות [ד' כ, א]. (244) [ד' ז, א]. ע' קונטרס דברי סופרים שם שכ' בזה לדרכו שם. (245) הוא השיטה שכ' להלן בשם התוס' וכ"כ רבנו הלל לספרי שופטים שם שר"י לא מחייב "אלא" בעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס וכמש"כ רבינו להלן מלשון "אלא". ועראב"ד ממרים פ"ד ה"א שבתחילת דבריו כתב כן ולפי"ז שיבש דברי הרמב"ם אולם בסוף חזר בו. (246) = על כל. (247) [צריך לומר: חטאת]. (248) להלן שם. (249) כ"מ בכל המקומות: תפלין. (250) דברים שם, ת. (251) [לפנינו לא נמצא] אולם עיקר השיטה נמצא להלן פתב, ד"ה ואין וע' טורי אבן הנרמז בגהש"ס שם ותו"ת וערוך לנר שם וחזו"א למכלתין כג, א.

שמהרשב"א ר"ה טז בענין כל תגרע מבואר כשי' הרמב"ם וכ"כ בשע"ת לרבנו יונה ג אות ד וכ"כ בדרשות הר"ן דרוש ה באורך, והאב לשיטה זו הוא רבו של הרמב"ם הר"י מגאש בשו"ת סי' קמח: לפי שמן התורה מצוה הוא שיקיים מצוה דרבנן כמו שאמרו לענין נר חנוכה היכן צונו רב אויא אמר מלא תסור, רב נחמן אמר שמאל אביך ויגדך, (וע' פרלא בפרחי ציון על הכפתור ופרח עמ' קע-קעא ששו"ט בשאר דבריו). וע' מהרלב"ח סי' קג הובא בש"ך יו"ד סי' רלט סק"ך כהרמב"ם וע' משך חכמה שופטים שם שסובר ג"כ כהרמב"ם וכ' שבאיסור מה"ת בעצמותו אסור אבל באיסור מד"ס מה"ת אין שם הפרטי של האיסור אלא האיסור המרידה בחכמים ומיישב בזה קו' הרמב"ן, וע' קונטרס דברי סופרים הנ"ל סי' א באורך ובאות לב שם הביא דברי הגר"ח מבריסק זצ"ל שביאר במה שנזכר מהמשך חכמה דעת הרמב"ן (וע"ע מש"כ בקובץ הערות ליבמות ס' טז אות ת). ובד' הרמב"ם כ' שסובר שבכל איסורי דרבנן יש גם שם המיוחד שבו. ומדברי רבינו מפורש שמה"ת אין שום חיוב לשמוע בקול חכמים בתקנתם. וע' תורה תמימה דברים שם שכ' בדעת הרמב"ם שדוקא לב"ד הגדול חייבים לשמוע משום לא